

TÜRKÜLERİMİZDE TURNALAR

" Turnaların konu olduğu türküleri teknik bakımdan inceleyecek olursak, genellikle ağır karakterli türküler olduğunu görürüz. Bazı türkülerin hareketli bir tarzı da olsa, bir hüznün, bir sitem, bir hasret hissini devamlı taşımaktadır."

Savaş EKİCİ*

Halkımız, kimi zaman dertlerini anlatacak veya kendisini anlayacak başka kimse bulamayınca içini gökte uçan kuşlara dökmüştür. Onlara umut bağlamış, onlardan vefa beklemiştir. Sılaya onlar ile haber göndermiş, sevgilisini onlardan sormuştur.

Türkü repertuarını incelediğimizde, türkülere genellikle, güvercin, keklük, kara kuş, turna (allı turna, sarı turna, telli turna), suna, bülbül, huma kuşu, ördek, kaz, karga ve kanarya gibi kuşların konu olduğunu gördük. Bunlardan turna halk müziğinde özel bir yer tutar.

Turna "Leylek büyüklüğünde, uzun bacaklı, zarif boyunlu, parlak, duru, güzel gözlü, göçmen bir kuşudur. Turnanın başının arka tarafında, geriye doğru sarkan bir zülfü vardır. Tepesi, kanatlarının ucu, boynunun bir bölümü kara renklidir. Kanatlarında göz alıcı, mavi kırmızı ve yeşil tüyler vardır. Umumiyetle step gibi kuraklık yerlerde görülen sıcak memleketlerin kuşu olan turna, iki yumurta yumurtlar. Bu yumurtalar mavimsi, çilli, karışık renktedir. Eşler, kuluçka zamanı yuvayı nöbetleşe beklerler ve yuvaya yaklaşan yabancıya saldırırlar. 10-15 yıl yaşarlar.

Nadir Yılmaz'ın söylediğine göre eşi ölen turna yedi yıl eşini bekler ve kolay kolay çiftleşmez. Turnalar, sevgide bağlılık, dostlukta sebat ve sadakat manasına tarif edebileceğimiz vefanın en güzel örneklerini verirler. İmam Demiri'nin Hayat'ül Hayvan'ında verilen dikkate değer bilgiye göre turnalar, yaşlanan ana ve babalarının geçimlerini temin ederler." (Şükrü Elçin, Halk Edebiyatı Araştırmaları Ankara 1988, s.63)

Anadolu insanı turna'nın özelliklerini yıllar önce keşfetmiş ve kendisindeki bazı duyguların onda da olduğunu fark ederek onu kendisine dert ortağı seçmiş,

daha samimi, daha yakın bulmuş, dertlerini onunla paylaşmıştır. Bazen de turnaları sevdiği kişilerin yerine koymuş ve ona bir şey olmasından korkmuş, tedirgin olmuştur.

Havalanma telli turnam/Uçup gitme yele karşı

Zülüflerin tel tel olmuş/Döküp gitme ele karşı

Halkımız, bazı türkülerimizde de sevgilisinden, sılasından, haber sormuş veya giden turnalara kendisini anlatmış ve durumunu sıladaki veya gurbetteki anasına, babasına, sevgilisine anlatmasını istemiştir.

Allı turnam bizim ele varırsan

Şeker söyle, kaymak söyle, bal söyle

Eyer bizi suval eden olursa

Boynu bükük benzi soluk yar söyle

Turnaların konu olduğu türküleri teknik bakımdan inceleyecek olursak, genellikle ağır karakterli türküler olduğunu görürüz. Bazı türkülerin hareketli bir tarzı da olsa, bir hüznün, bir sitem, bir hasret hissini devamlı taşımaktadır. Turna, hem kırık havalara, hem de uzun havalara konu olmuştur. Bu türkülerin ezgi yapısında genellikle si bemol göze çarpmaktadır. Bu türkülerin ezgi yapısında genellikle si bemol göze çarpmaktadır. Bu bazen beş koma, bazen de iki komadır. Fa diyez de sık kullanılmakla beraber, genellikle ezgi aralarında geçici arızalar olarak işlenmiştir. Daha başka arızalar da görülmekteyse de en fazla, si bemol ve fa diyez arızaları ağırlıklı olarak görülmektedir. Diğer arızalar (Do diyez, Mi bemol) nadiren ezgi arasında geçici olarak işlenmiştir.

Anadolu insanı, bazı canlıları veya gerçekte olmayan fakat olduğunu var saydığı bazı varlıkları kullanarak dolaylı yollardan duygularını anlatmıştır. Fakat bunu rastgele değil gerek aldığı kültür mirası, gerekse kendi tecrübe ve gözlemlerine dayanarak yapmıştır. Bu da Türk insanının kıvrak zekasını göstermektedir.

* Kültür Bakanlığı MİFAD Folklor Araştırmacısı